

Izabela Szamrej-Baran • Paweł Baran

WDRAŻANIE ZASAD ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU. POLSKA NA TLE UNII EUROPEJSKIEJ

Izabela Szamrej-Baran, dr – Uniwersytet Szczeciński

Paweł Baran, dr – Uniwersytet Szczeciński

adres korespondencyjny:

Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania

ul. Mickiewicza 64, 71-101 Szczecin

e-mail: izabela.szamrej@gmail.com

IMPLEMENTATION OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT PRINCIPLES. POLAND ON THE BACKGROUND OF THE EUROPEAN UNION

SUMMARY: EU Sustainable Development Strategy establishes regular measuring progress towards sustainable development implementation. Overview of the sustainable development indices' trends in long-term does not encourage optimism. Discussion provided in the paper shows that neither Poland nor EU move fast enough towards sustainable development goals.

KEY WORDS: sustainable development, EU Sustainable Development Strategy

Wstęp

Zrównoważony rozwój jest podstawowym i nadrzędnym celem Unii Europejskiej, zapisanym w Traktacie o Unii Europejskiej¹. Różne definicje zrównoważonego rozwoju (ZR), pomimo niejednorodnej interpretacji tego terminu, wskazują na konieczność integrowania celów rozwojowych: ekonomicznych, ekologicznych i społecznych. Trzy wymiary, czyli społeczeństwo-gospodarka-środowisko, powinny rozwijać się w miarę równomiernie, a zatem żaden z nich nie powinien dominować nad pozostałymi. Można zatem określić rozwój zrównoważony jako społecznie pożądanym, uzasadnionym ekonomicznie i dopuszczalnym ekologicznie rozwój gospodarczy².

Istotnym zagadnieniem jest pomiar postępu wdrażania zrównoważonego rozwoju, zarówno na szczeblu krajowym, jak i ponadnarodowym. Nie istnieje jeden wskaźnik pomiaru poziomu zrównoważonego rozwoju, chociaż trwają próby implementacji różnych indeksów zagregowanych. Istnieje wiele zestawów wskaźników, które monitorują realizację zasad zrównoważonego rozwoju. Przykładem mogą być wskaźniki zaproponowane w 2005 roku przez Tadeusza Borysa³ lub w 1997 roku i 2007 roku przez Jerzego Śleszyńskiego⁴. Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) zaproponowała zestaw wskaźników według struktury przyczynowo-skutkowej presja-stan-reakcja (P-S-R). Natomiast Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) postuluje odejście od porządkowania wskaźników zgodnie ze schematem P-S-R ze względu na znaczne trudności z jednoznacznym określeniem charakteru danego wskaźnika. ONZ proponuje podział wskaźników według zagadnień i problemów głównych i szczegółowych.

Pomiar postępu wdrażania zrównoważonego rozwoju jest również integralną częścią Strategii Zrównoważonego Rozwoju UE EU SDS. Co dwa lata Eurostat przedstawia – opierając się na unijnym zestawie wskaźników – raport monitorujący ten postęp. W najnowszej edycji raportu *Rozwój zrównoważony w Unii Europejskiej*⁵ przedstawiono obraz postępów UE w kierunku zrównoważonego rozwoju w kontekście założeń i celów określonych w strategii Unii Europejskiej na rzecz zrównoważonego rozwoju. Sprawozdanie

¹ Artykuł 3 Traktatu o UE, www.eur-lex.europa.eu [13-05-2014].

² B. Kryk, *Ekorozwój jako przyjęta koncepcja rozwoju społeczno-ekonomicznego a inwestycje ekologiczne*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” nr 367, „Prace Katedry Mikroekonomii” 2004 nr 9, s. 7.

³ *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju*, red. T. Borys, Warszawa-Białystok 2005.

⁴ J. Śleszyński, *Wskaźniki trwałego rozwoju*, „Ekonomia i Środowisko” 1997 nr 2 (11); *Idem, Wskaźniki trwałego rozwoju Unii Europejskiej*, w: *Zrównoważony rozwój i ochrona środowiska w gospodarce*, red. D. Kiełczewski, B. Dobrzańska, Białystok 2007, s. 11-33.

⁵ *Sustainable development in the European Union, 2013 monitoring report of the EU sustainable development strategy*, Luxembourg 2013, www.epp.eurostat.ec.europa.eu [30-03-2014].

Tabela 1
Główne wskaźniki zrównoważonego rozwoju (WZR) (dla UE-27 i Polski)

Tematyka WZR	Wskaźnik główny dla UE	Wskaźnik dla Polski
Rozwój społeczno-gospodarczy	realny PKB na mieszkańca	realny PKB na mieszkańca
Zrównoważona konsumpcja i produkcja	produktywność zasobów	produktywność zasobów
Włączenie społeczne	osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym	osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym
Zmiany demograficzne	wskaźnik zatrudnienia pracowników w starszym wieku	wskaźnik zatrudnienia pracowników w starszym wieku
Zdrowie publiczne	oczekiwana długość życia w chwili urodzenia	oczekiwana długość życia w chwili urodzenia
Zmiana klimatu i energia	emisja gazów cieplarnianych	emisja gazów cieplarnianych
	udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto	udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto
	zużycie energii pierwotnej	zużycie energii pierwotnej
Zrównoważony transport	zużycie energii w transporcie w stosunku do PKB	zużycie energii w transporcie w stosunku do PKB
Zasoby naturalne	występowanie pospolitych gatunków ptaków	brak danych na szczeblu krajowym
	połowy ryb ze stad poza bezpiecznymi granicami biologicznymi	
Globalne partnerstwo	oficjalna pomoc rozwojowa	oficjalna pomoc rozwojowa
Dobre rządzenie	[brak wskaźnika głównego]	[brak wskaźnika głównego] ^a

^a Ze względu na brak wskaźnika wiodącego w tym obszarze ZR, analizie poddano inny ze wskaźników: udział podatków ekologicznych i podatków związanych z pracą w łącznych dochodach z podatków i składek na ubezpieczenia społeczne.

Źródło: Streszczenie raportu Rozwój zrównoważony Unii, s. 4; www.epp.eurostat.ec.europa.eu [28-03-2014].

z 2013 roku jest piątą ilościową oceną tego, czy Unia zmierza w kierunku realizacji celów zrównoważonego rozwoju. Na podstawie niniejszego raportu autorzy przeprowadzą analizę stopnia wdrażania celów zrównoważonego rozwoju w Polsce na tle Unii Europejskiej.

Z ponad 100 wskaźników przedstawionych w raporcie 12 uznano za wskaźniki główne. Przyporządkowano je do 10 różnych aspektów zrównoważonego rozwoju (tabela 1). Nie wszystkie wskaźniki jednakże są dostępne na poziomie krajowym – przykładowo dla aspektu zasoby naturalne dostępne są tylko wskaźniki dla całej UE-27, dlatego też wskaźnik ten został zaprezentowany tylko w odniesieniu do całej Unii Europejskiej.

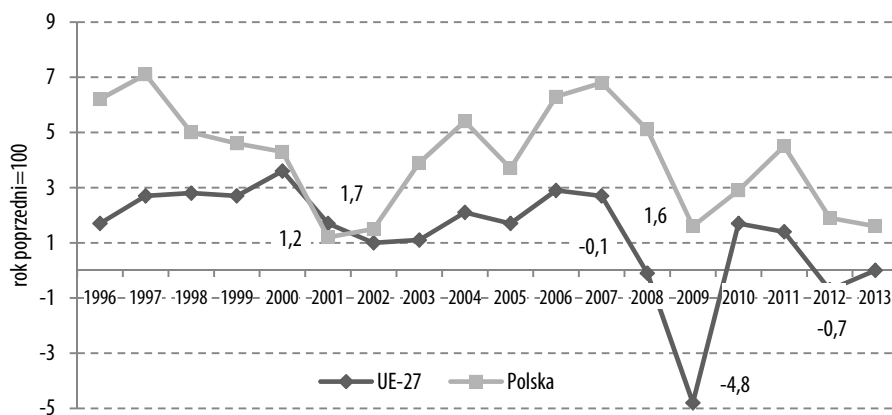
Rozwój społeczno-gospodarczy

Wskaźnikiem wiodącym charakteryzującym rozwój społeczno-gospodarczy w aspekcie ZR jest realny PKB na mieszkańca. W tabeli 2 przedstawiono jego wartości dla Polski i UE w latach 1995-2013, a na rysunku 1 – dynamikę jego zmian w tym samym okresie.

W UE w latach 2000-2012 realny PKB na mieszkańca wzrastał średnio o 0,9% rocznie. W dwunastoletnim okresie poprzedzającym kryzys finansowy (od 1995 do 2007 roku) PKB na mieszkańca rósł średniorocznie o 2,2%, a między rokiem 2000-2007 – o 1,9% rocznie. W 2008 roku gospodarkę realną dotknął kryzys finansowy, co przyczyniło się do spadku PKB *per capita* w 2009 roku o 4,8% w porównaniu z rokiem poprzednim. Szybkie wprowadzenie bodźców fiskalnych i innych środków prawdopodobnie pozwoliło zapobiec gorszym skutkom kryzysu i w latach 2010-2011 ustabilizować PKB na mieszkańca w Unii Europejskiej, które rosło w tempie 1,5% rocznie. W 2012 roku realny PKB na mieszkańca ponownie zmniejszył się o 0,6% w porównaniu z 2011 rokiem.

Dynamika wzrostu realnego PKB *per capita* w Polsce w prawie każdym roku (oprócz 2001 roku) badanego okresu przewyższa dynamikę unijną. W latach 2000-2013 realny PKB na mieszkańca wzrastał średnio o 3,5% rocznie. W całym okresie – od 1995 roku do 2013 roku – średnioroczne tempo wzrostu tego miernika wynosiło ponad 4%. W żadnym z badanych lat nie odnotowano spadku tego wskaźnika. Lata 1995-2007 można podzielić na dwa podokresy – do 2001 i po 2001 roku. W pierwszym podokresie widać wyraźny spadek tempa wzrostu PKB na mieszkańca z 7,1% w 1997 do 1,2% w 2001 roku. W kolejnym okresie tempo wzrostu tego miernika poprawiło się z 1,5% w 2002 roku do 6,8% w 2007 roku, z niewielkim spadkiem do 3,7% w 2005 roku. Kryzys finansowy i gospodarczy

Rysunek 1
Dynamika realnego PKB w Polsce i UE w latach 1995-2013 (indeksy łańcuchowe)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu, www.epp.eurostat.ec.europa.eu [30-03-2014].

Tabela 2
Realne PKB na mieszkańca w Polsce i UE w latach 1995-2013 [tys. euro]

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
UE-27	18,3	18,6	19,1	19,6	20,2	20,9	21,3	21,5	21,7	22,2	22,5	23,2	23,8	23,8	22,7	23,1	23,4	23,2	:
Polska	4,2	4,5	4,8	5,0	5,3	5,5	5,6	5,6	5,9	6,2	6,4	6,8	7,3	7,6	7,8	8,0	8,3	8,5	8,6

Źródło: Eurostat, www.appso.eurostat.ec.europa.eu [28-03-2014].

Tabela 3
Produktywność zasobów w Polsce i UE w latach 2000-2011 [euro/kg]

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
1 UE-27	1,33	1,36	1,39	1,42	1,39	1,39	1,41	1,43	1,44	1,55	1,62	1,58
2 Polska	0,38	0,4	0,42	0,42	0,42	0,43	0,45	0,44	0,45	0,47	0,47	0,4
relacja 1/2	3,5	3,4	3,3	3,4	3,3	3,2	3,1	3,3	3,2	3,3	3,4	4,0

Źródło: Eurostat, www.epp.eurostat.ec.europa.eu [30-03-2014].

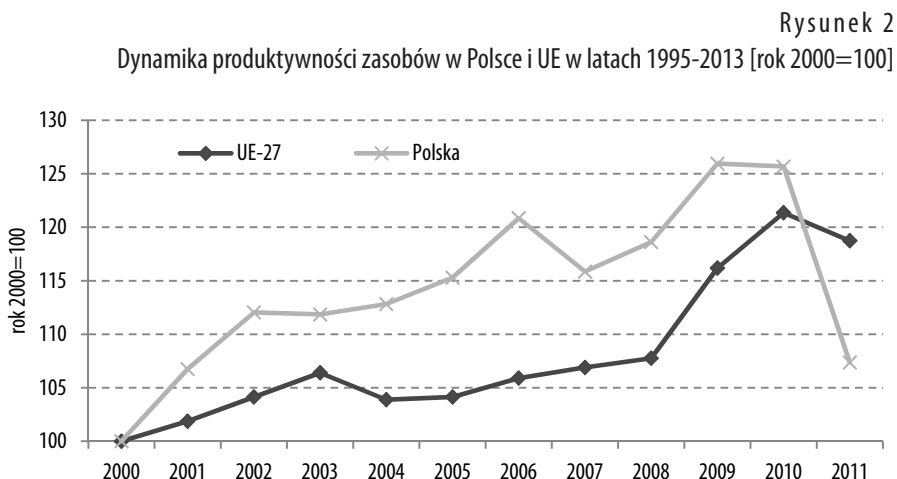
dotknął również polską gospodarkę – w 2008 roku nastąpiło niewielkie spowolnienie wzrostu PKB *per capita*, a w 2009 roku – dość znaczne. W latach 2009-2013 średnioroczne tempo wzrostu PKB na mieszkańca wyniosło 2,5%.

Zrównoważona konsumpcja i produkcja

W 2011 roku Unia Europejska była w stanie wytworzyć z każdego kilograma zużytego materiału wartość ekonomiczną wynoszącą prawie 1,60 euro. Oznaczało to znaczną poprawę pod względem produktywności zasobów⁶ od 2000 roku, kiedy z tej samej ilości materiałów uzyskiwano tylko 1,33 euro na kilogram. W Polsce sytuacja jest zdecydowanie gorsza – z każdego kilograma zużytego surowca otrzymujemy od 3 do 4 razy mniej niż w całej Unii Europejskiej (tabela 3).

Prezentowany wzrost wydajności w UE był możliwy, ponieważ PKB rosło szybciej niż krajowe zużycie materiałów (*Domestic Material Consumption* – DMC). Od 2007 roku wykorzystanie zasobów w UE gwałtownie się zmniejszyło (średniorocznie o 2,7%), przez co krajowe zużycie materiałów spadło poniżej poziomu z 2000 roku. Średnioroczny spadek w badanym okresie wyniósł 0,17%. Ożywienie gospodarcze wskazuje jednak na odwrócenie tej tendencji w 2011 r. W Polsce natomiast DMC rosła zbieżnie z PKB i w 2011 roku była prawie 1,5 razy większa niż w 2000 roku, dlatego też produktywność zasobów w Polsce w stosunku do unijnej nie poprawiła się.

Na rysunku 2 zaprezentowano dynamikę zmian produktywności zasobów w Polsce i UE w latach 2000-2011 w porównaniu z 2000 rokiem. Do roku 2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu, www.epp.eurostat.ec.europa.eu [30-03-2014].

⁶ Produktywność zasobów mierzy się dzieląc PKB przez krajowe zużycie materiałów.

widać znaczną przewagę wzrostu tempa zmian polskiej produktywności zasobów w stosunku do unijnej. Natomiast rok 2011 przyniósł znaczne spowolnienie w Polsce (z 25,7% w 2010 roku do 7,4% w 2011 roku) i niewielkie w UE (z 21,4% w 2010 roku do 18,7% w 2011 roku).

Włączenie społeczne

W latach 2008–2012 liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w UE wzrosła o 6,4 mln, z 116,4 mln do 122,8 mln. Liczba ta zmniejszała się w latach 2005–2009, ale wraz z pojawieniem się kryzysu gospodarczego zaczęła ponownie rosnąć (tabela 4). W Polsce natomiast spadek miał miejsce w całym badanym okresie – największy zanotowano w latach przed kryzysem finansowym (do 2008 roku). W latach 2005–2012 liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym spadła z 17 mln do 10,1 mln osób.

W 2012 roku w UE ubóstwem i wykluczeniem społecznym było zagrożonych 122,8 mln osób (około 25% ogółu ludności). Oznacza to, że co czwarty obywatel UE dotknięty był przynajmniej jedną formą ubóstwa ujętą w tematycznym wskaźniku głównym, a mianowicie ubóstwem dochodowym, poważną deprawacją materialną lub brakiem dostępu do zatrudnienia. Obecne poziomy ubóstwa i wykluczenia społecznego zagrażają osiągnięciu celu strategii „Europa 2020”, jakim jest ograniczenie do 2020 roku o co najmniej 20 mln liczby osób żyjących w ubóstwie lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym⁷.

W Polsce odsetek ludności zagrożonej ubóstwem lub wykluczeniem społecznym jest większy, zwłaszcza w początkowych latach badanego okresu – w 2005

Tabela 4

Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w Polsce i UE w latach 2005–2012 [tys. osób]

wyszczególnienie		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
UE-27	liczba osób	124339	123051	119360	116418	114286	116780	120171	122860
	dynamika zmian [rok poprzedni=100]	-	99,0%	97,0%	97,5%	98,2%	102,2%	102,9%	102,2%
	procent ludności	25,7	25,3	24,4	23,7	23,2	23,7	24,3	24,7
Polska	liczba osób	17080	14938	12958	11491	10454	10409	10196	10128
	dynamika zmian [rok poprzedni=100]	-	87,5%	86,7%	88,7%	91,0%	99,6%	98,0%	99,3%
	procent ludności	45,3	39,5	34,4	30,5	27,8	27,8	27,2	26,7

Źródło: Eurostat, www.epp.eurostat.ec.europa.eu [30-03-2014].

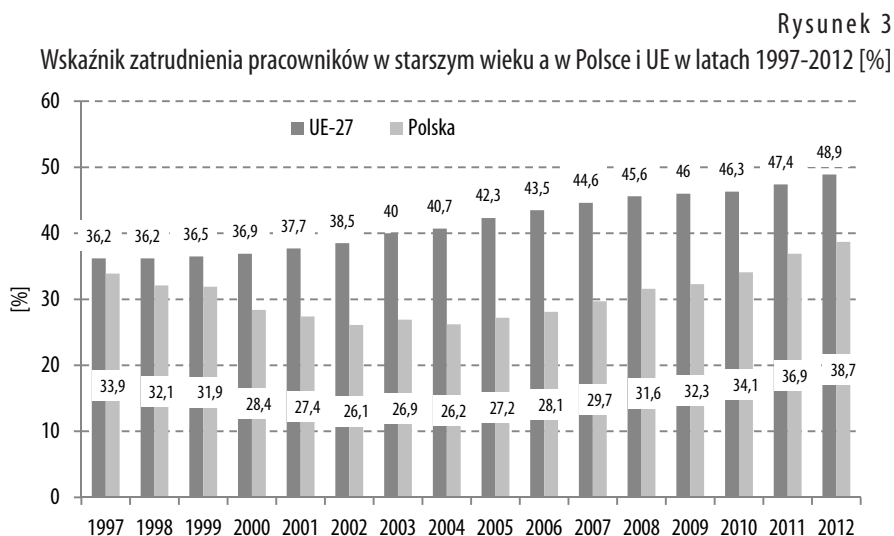
⁷ Streszczenie raportu Rozwój zrównoważony Unii, s. 6, www.epp.eurostat.ec.europa.eu [28-03-2014].

roku wynosił aż 45. Sytuacja w Polsce w tym zakresie jest niezadowolająca, nawet pomimo tak dużego spadku osób wyłączonych z życia społeczno-gospodarczego.

Zmiany demograficzne

Kryzys gospodarczy nie wpłynął na wskaźnik zatrudnienia starszych pracowników (55-64 lat) ani w Polsce, ani w całej UE, chociaż zdecydowanie lepsze wyniki w poprawie tego wskaźnika osiągnęła UE w porównaniu z Polską.

W 2012 roku w Unii Europejskiej było zatrudnionych 48,9% starszych pracowników, w Polsce jedynie 38,7% (rysunek 3).

^a Wskaźnik zatrudnienia pracowników w starszym wieku jest liczony jako iloraz liczby osób pracujących w wieku 55-64 lat do ogólnej liczby osób w tym samym przedziale wiekowym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu: www.epp.eurostat.ec.europa.eu [30-03-2014].

Od 1997 roku wskaźnik zatrudnienia tej grupy osób w całej Unii stale nieznacznie wzrastał. Zwiększenie współczynnika aktywności zawodowej pracowników w starszym wieku wykazuje stabilną tendencję, na którą kryzys gospodarczy wydaje się nie mieć wpływu. Niemniej jednak nadal nie został osiągnięty docelowy poziom 50% wyznaczony na 2010 rok zgodnie z założeniami strategii lizbońskiej – poprzedzającej strategię „Europa 2020”⁸. Przy zachowaniu tempa wzrostu z lat 1997-2012 poziom ten zostanie osiągnięty w 2014 roku.

⁸ Streszczenie..., op. cit., s. 8.

Dane dla Polski nie są już tak optymistyczne. W latach 1997-2012 średnioroczne tempo wzrostu tego wskaźnika wynosiło 0,9%. Widać tutaj dwa podokresy. W latach 1997-2004 zaobserwowano spadek tego wskaźnika z poziomu 33,6% do 26,2%, czyli w 2004 roku, kiedy Polska wstępowała do UE, tylko co czwarty starszy obywatel pracował. Od 2005 roku widać stały wzrost tego wskaźnika do poziomu 38,7% w 2012 roku (niemal 5% średniorocznie). Należy zwrócić uwagę na fakt, że poziom z 1997 roku osiągnęliśmy dopiero w latach 2009-2010. Gdyby od 2013 roku średnioroczne tempo wzrostu było na poziomie tempa z lat 2005-2012 to wskaźnik w wysokości 50% zostałby osiągnięty już w 2018 r. Przy średniorocznym tempie wzrostu na poziomie unijnego tempa wzrostu z lat 1997-2012 (2%) poziom ten zostanie osiągnięty w 2025 roku.

Zdrowie publiczne

W latach 2004–2012 zarówno w UE, jak i Polsce oczekiwana długość życia w chwili urodzenia dla kobiet i dla mężczyzn nieznacznie wzrosła, przy czym roczna stopa wzrostu wynosiła 0,4% (mężczyźni) i 0,3% (kobiety). Jednakże w Polsce utrzymuje się na niższym poziomie niż w UE (tabela 5). Widać również wyraźną różnicę pomiędzy średnią długością życia kobiet i mężczyzn w Polsce – oscyluje ona w granicach 8,4-8,8 roku. W UE różnica ta wynosi od 5,6-6,3 roku, czyli w Polsce oczekiwana długość życia mężczyzn jest na niezadowalającym poziomie.

Tabela 5

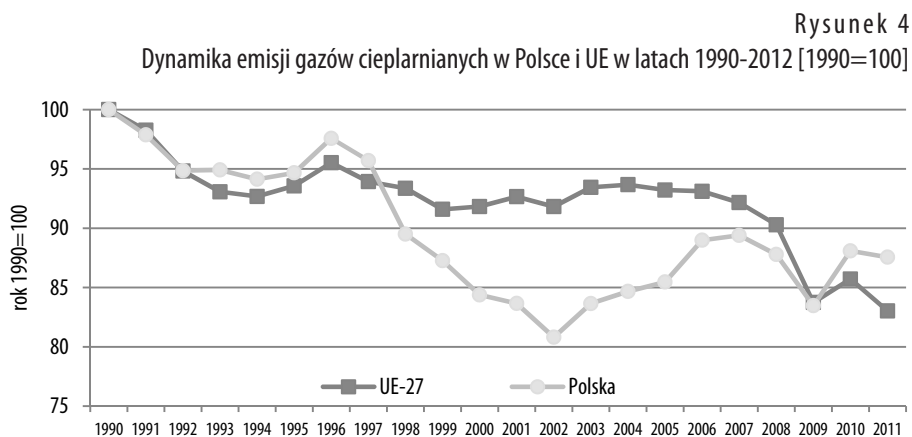
Oczekiwana długość życia w chwili urodzenia dla kobiet i mężczyzn w Polsce i UE w latach 2004-2012

Wyszczególnienie		Rok									
		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
UE-27	kobiety	81,5	81,5	82	82,2	82,4	82,6	82,9	83,2	83,1	
	mężczyźni	75,2	75,4	75,8	76,1	76,4	76,6	77	77,4	77,5	
Polska	kobiety	79,2	79,3	79,7	79,8	80	80,1	80,7	81,1	81,1	
	mężczyźni	70,6	70,8	70,9	71	71,3	71,5	72,1	72,6	72,7	

Źródło: Eurostat, www.epp.eurostat.ec.europa.eu [30-03-2014].

Energia i zmiany klimatu

Od 1990 roku znacznie zmniejszył się poziom emisji gazów cieplarnianych w UE. Największy spadek miał miejsce na początku lat dziewięćdziesiątych XX stulecia i w latach 2007–2011, jako efekt kryzysu finansowego. W całym badanym okresie emisja gazów cieplarnianych zmniejszyła się o 17% (rysunek 4). Wyznaczony w ramach strategii „Europa 2020” cel redukcji do

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu, www.epp.eurostat.ec.europa.eu [30-03-2014].

2020 roku emisji gazów cieplarnianych o 20% w porównaniu do poziomów z 1990 roku wydaje się możliwy do osiągnięcia.⁹

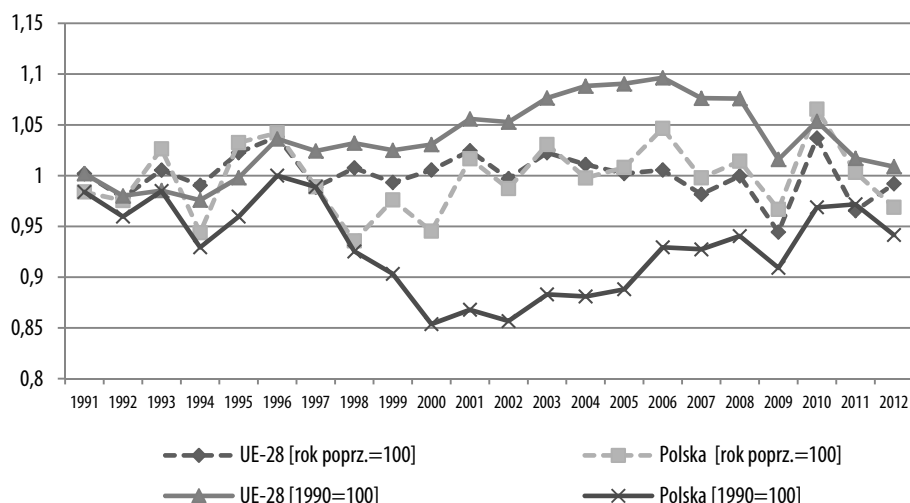
W Polsce sytuacja obecnie jest trochę gorsza. Największy spadek w porównaniu do roku 1990 zanotowano w 2002 roku. Wynosił on niemal 20%. Od 2003 roku do 2007 roku zanotowano wzrost emisji gazów cieplarnianych, dlatego też w porównaniu z 1990 roku indeks dynamiki nieznacznie wzrósł. Następny wzrost odnotowano w 2010 roku i dotyczył on nie tylko Polski, ale całej UE. W 2012 roku spadek emisji tych gazów w stosunku do roku 1990 wyniósł 12,5%.

W latach 1990–2005 zużycie energii pierwotnej w UE prawie stale rosło, a w 2011 roku spadło do poziomu z 1990 roku (rysunek 5). Tej tendencji spadkowej nie można uznać za stałą i dopiero przyszłość pokaże, czy można będzie ją utrzymać, kiedy w UE znowu zwiększy się tempo wzrostu gospodarczego. W Polsce dynamika zużycia energii pierwotnej podlega silnym wahaniom w badanym okresie. Przykładowo, w latach 1992, 1994–1995, 2002, 2004–2010 przewyższa dynamikę unijną. W pozostałych latach jest znacznie niższa niż średnia unijna. Na rysunku 5 ciągłą linią zaznaczono dynamikę zmian w porównaniu z rokiem 1990. Widać wyraźnie, że Polska zdecydowanie bardziej niż UE zmniejszyła zużycie energii pierwotnej w stosunku do 1990 roku. Największy spadek miała miejsce w 2000 roku i wyniósł 15%, a w 2012 roku spadek ten wyniósł 5%.

Odsetek energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii w Polsce i UE zaprezentowano w tabeli 6. Energia pozyskiwana z biomasy, wiatru, promieniowania słonecznego i ciepła Ziemi odgrywa coraz większą rolę w zaspokojeniu końcowego zapotrzebowania na energię zarówno w UE, jak i w Polsce. W latach 2005–2012 wszystkie państwa członkowskie, w tym Polska zwiększyły swój udział energii generowanej ze źródeł odnawialnych. Średnioroczne tempo wzrostu tego odsetka wynosiło w badanym okresie 7% dla UE i prawie 6%

⁹ Ibidem, s. 10.

Rysunek 5
Dynamika konsumpcji energii pierwotnej w Polsce i UE w latach 1990-2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu, www.epp.eurostat.ec.europa.eu [30-03-2014].

Tabela 6
Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto w Polsce i UE w latach 2004-2012

Wyszczególnienie		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
UE-28	[%]	8,3	8,7	9,3	10	10,5	11,9	12,5	13	14,1
	dynamika [rok poprz.=100]		104,8	106,9	107,5	105,0	113,3	105,0	104,0	108,5
Polska	[%]	7	7	7	7	7,8	8,8	9,3	10,4	11
	dynamika [rok poprz.=100]		100,0	100,0	100,0	111,4	112,8	105,7	111,8	105,8

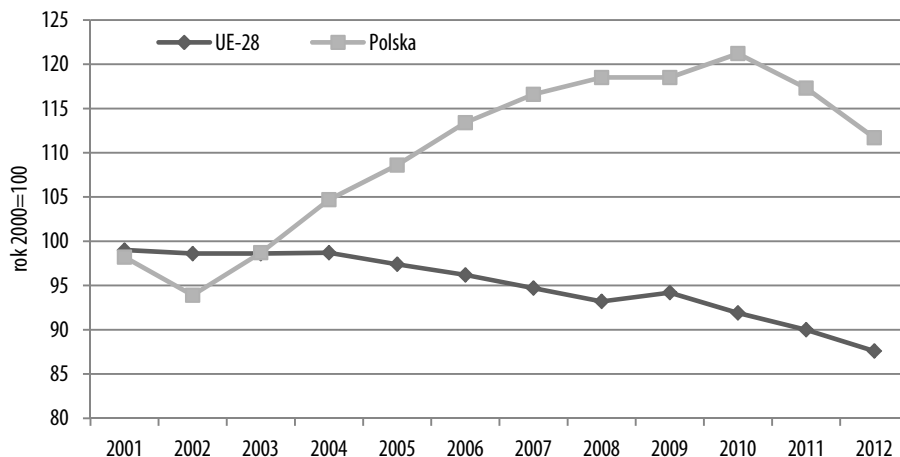
Źródło: Eurostat, www.epp.eurostat.ec.europa.eu [30-03-2014].

w Polsce, pomimo tego, że w Polsce w latach 2004-2007 odsetek ten był na stałym poziomie 7%.

Zrównoważony transport

Zużycie energii w transporcie na jednostkę PKB w UE zmniejszało się systematycznie od 2000 roku. W 2012 roku w stosunku do 2000 roku spadek ten wy-

Rysunek 6
Dynamika zużycia energii w transporcie w stosunku do PKB w Polsce i UE w latach 2000-2012
[rok 2000=100]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu, www.epp.eurostat.ec.europa.eu [30-03-2014].

nosił 12,4%. Tendencja ta nasilała się nieco po roku 2009, co mogło być skutkiem kryzysu finansowego i gospodarczego z lat poprzednich.

W Polsce natomiast w latach 2002-2010 nastąpił silny wzrost tego wskaźnika z poziomu 93,9% (w 2002 roku w stosunku do 2000 roku) do ponad 121% (w 2010 roku w stosunku do 2000 roku). W latach 2011-2012 zanotowano spadek tempa zmian tego wskaźnika. W roku 2012 był on o ponad 11% wyższy niż w roku 2000. Sytuacja w Polsce pod tym względem jest niezbyt zadowalająca w aspekcie realizowania celów ZR.

Globalne partnerstwo

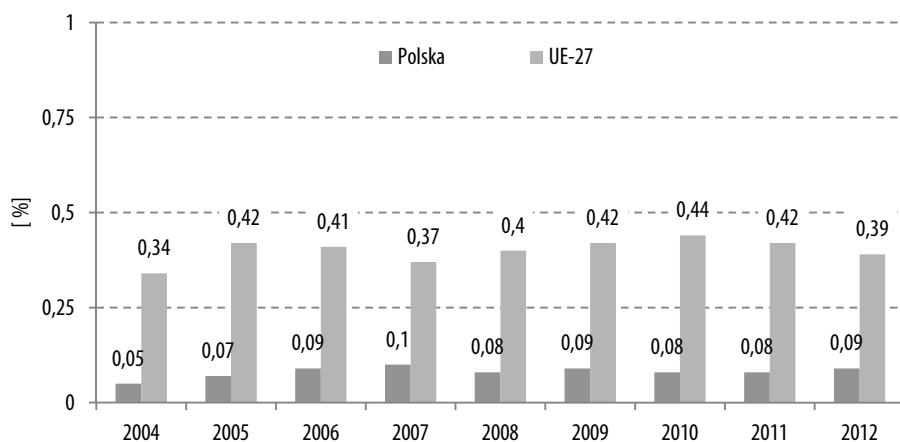
Chociaż UE świadczy największą oficjalną pomoc rozwojową (Official development assistance – ODA) na świecie, to nie jest na dobrej drodze do osiągnięcia długotrwałego celu, dotyczącego poziomu tej pomocy w 2015 roku – przeznaczanie na oficjalną pomoc rozwojową 0,7% dochodu narodowego brutto.¹⁰ W 2010 roku UE nie osiągnęła swojego okresowego celu polegającego na przeznaczaniu łącznie na ODA 0,56 % jej dochodu narodowego brutto.

W latach 2004–2012 całkowita ODA w UE wyrażona jako udział dochodu narodowego brutto wzrosła tylko o 0,05 punktu procentowego i w 2012 roku osiągnęła poziom 0,39 % (rysunek 7). W latach 2010–2012 całkowita ODA

¹⁰ *Sustainable development in the European Union...*, op. cit., s. 237.

Rysunek 7

Oficjalna pomoc rozwojowa jako procent dochodu narodowego brutto w Polsce i UE w latach 2004-2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu, www.epp.eurostat.ec.europa.eu [30-03-2014].

pochodząca z UE zmniejszyła się nieznacznie z powodu ograniczeń budżetowych w związku z kryzysem finansowo-gospodarczym. W Polsce sytuacja jest jeszcze mniej korzystna. W 2012 roku na ODA przeznaczono mniej niż 0,1% – w stosunku do roku 2004 wzrost wyniósł 0,04 punkty procentowe.

Dobre rządzenie

W tym aspekcie ZR brak jest głównego wskaźnika, ale jeden z wskaźników pośrednich – udział podatków ekologicznych i podatków związanych z pracą w łącznych dochodach z podatków i składek na ubezpieczenia społeczne – jest wart przeanalizowania.

W latach 2000–2011 w UE zwiększył się o 10,1% stosunek podatków związanych z pracą do podatków ekologicznych – z poziomu 7,5 w 2000 roku do poziomu 8,3 w 2011 roku. W Unii Europejskiej nie nastąpiło więc przesunięcie podatków z pracy na opodatkowanie energii i podatki ekologiczne. W tym samym okresie udział podatków ekologicznych w łącznych dochodach z podatków i składek na ubezpieczenia społeczne nieznacznie zmniejszył się, a podatków z pracy – wzrósł. Tendencja ta jest niezgodna z celami unijnej strategii zrównoważonego rozwoju i strategii „Europa 2020”, które wymagają przejścia od opodatkowania pracy w kierunku opodatkowania energii i podatków ekologicznych (wprowadzenie systemu podatkowego bardziej przyjaznego środowisku).¹¹

¹¹ Streszczenie..., op. cit., s. 14.

Tabela 7

Udział podatków ekologicznych i podatków związanych z pracą w łącznych dochodach z podatków i składek na ubezpieczenia społeczne w Polsce i UE w latach 2000-2012

Lata	EU-27			Polska		
	podatki z pracy [%]	podatki ekologiczne [%]	stosunek podatków związanych z pracą do podatków ekologicznych	podatki z pracy [%]	podatki ekologiczne [%]	stosunek podatków związanych z pracą do podatków ekologicznych
2000	49,9	6,63	7,5	43,7	6,39	6,8
2001	50,7	6,59	7,7	44,8	6,38	7,0
2002	50,9	6,67	7,6	41,1	7,29	5,6
2003	51,0	6,73	7,6	41,1	7,58	5,4
2004	50,3	6,66	7,6	39,7	8,18	4,9
2005	49,7	6,46	7,7	39,0	8,05	4,8
2006	48,9	6,22	7,9	39,7	8,12	4,9
2007	48,6	6,03	8,1	37,3	7,67	4,9
2008	49,9	5,89	8,5	37,1	7,57	4,9
2009	52,0	6,19	8,4	38,6	8,05	4,8
2010	51,2	6,17	8,3	37,9	8,13	4,7
2011	50,8	6,12	8,3	38,5	7,89	4,9
2012	-	6,05	-	-:	7,75	-

Źródło: Eurostat, www.epp.eurostat.ec.europa.eu [30-03-2014].

Tabela 8

Główne wskaźniki zrównoważonego rozwoju dla UE-27 i Polski

Tematyka wskaźników zrównoważonego rozwoju	Ocena zmiany w UE-27 (lub UE-28)	Ocena zmiany w Polsce
Rozwój społeczno-gospodarczy	średnio zadowolająca	zadowolająca
Zrównoważona konsumpcja i produkcja	dość zadowolająca	niezadowolająca
Włączenie społeczne	niezadowolająca	niezadowolająca
Zmiany demograficzne	zadowolająca	średnio zadowolająca
Zdrowie publiczne	średnio zadowolająca	dość zadowolająca
Zmiana klimatu i energia	dość zadowolająca	niezadowolająca
Zrównoważony transport	niezadowolająca	niezadowolająca
Globalne partnerstwo	niezadowolająca	niezadowolająca
Dobre rządzenie	niezadowolająca	dość zadowolająca

Źródło: opracowanie własne.

W Polsce sytuacja jest zdecydowanie lepsza. Stosunek podatków związanych z pracą do podatków ekologicznych zmniejszył się z poziomu 6,8 w 2000 roku do 4,9 w 2011 roku, czyli niemal o 30%. W badanym okresie nastąpiło zmniejszenie udziału podatków z pracy w łącznych dochodach z podatków z 43,7% do 38,5%. Natomiast udział podatków ekologicznych wzrósł z poziomu 6,4% do 7,8%.

Podsumowanie

Wskaźniki omówione w niniejszym artykule pokazują dość niejednorodny obraz sytuacji w zakresie realizacji celów zrównoważonego rozwoju, zarówno w Unii Europejskiej, jak i w Polsce (tabela 8). Zakłócenia związane z wybuchem kryzysu finansowo-gospodarczego znacznie utrudniają wyciągnięcie ogólnych wniosków na temat tego, czy UE i Polska poczyniły postępy w kierunku zrównoważonego rozwoju. Trudno jest ocenić, czy w ciągu ostatnich kilku lat nastąpiły faktyczne postępy w dążeniu do zrównoważonego rozwoju. Mając jednak na uwadze, że prawie połowa wskaźników głównych dotyczących ZR wykazuje umiarkowanie lub wyraźnie niekorzystne tendencje, konieczne jest poczynienie większych wysiłków, aby wprowadzić UE i Polskę na drogę zrównoważonego rozwoju.

Artykuł powstał w ramach grantu NCN: umowa nr 1905/B/H03/2011/40.